

Nr 109.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 119 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 27 februari 1942, föreslagit riksdagen att till Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m. under kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, anvisa dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 500,000 kronor, dels ock för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i huvudsak följande.

Genom beslut den 22 november 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t kommerskollegium att för Kungl. Maj:t och kronan, i enlighet med ett av statens industrikommission efter samråd med kollegium framlagt förslag, träffa överenskommelse med Bolidens Gruvaktiebolag angående bearbetande intill utgången av år 1945 av staten tillhöriga inmutare- och jordägareandelar i vissa utmål inom dels Bjurforsfältet i Norsjö socken, dels Adakfältet i Malå socken och dels Rävliidenfältet i Lycksele socken, allt i Västerbottens län. Kungl. Maj:ts beslut anmäldes för riksdagen i proposition den 29 november 1940, nr 77. Enligt ett av kommerskollegium den 30 december 1940 med bolaget ingånget avtal överlät staten å bolaget att med ensamrätt för statens räkning verkställa brytning av ifrågavarande gruvor. Avtalet, det s. k. legodriftsavtalet, innebär bland annat:

Bolaget skall för statens räkning ombesörja driften vid gruvorna med skyldighet för bolaget att till statsverket redovisa det överskott, som uppkommer å verksamheten, sedan bolaget tillgodoräknat sig ersättning enligt vissa grunder. Bolaget åtager sig att på statens bekostnad dels utföra erforderliga anläggningar för malm-brytningen vid gruvorna, dels omhändertaga malmens brytning, transport och anrikning. Behövlig krossning och anrikning skall i den utsträckning, som befinnes möjlig och lämplig, ske i bolagets anrikningsverk. Därest komplettering av maskinutrustning, anordningar och byggnader erfordras härför, skall staten bestrida hälften av sålunda uppkommande kostnader. För den krossning och anrikning, som sker i bolagets kross- och anrikningsverk, skall legodriften debiteras driftskostnaderna och så stor andel i dessa kross- och anrikningsverks förvaltningskostnader, fastighetsskatter och amorteringar, som motsvarar förhållandet mellan mängd

den i dessa verk behandlat rågods från ifrågavarande gruvor och den i samma verk totalt behandlade rågodsmängden.

Enligt hittills utförda undersökningar i Adakgruvan har den tillgängliga malmkvantiteten beräknats till omkring 750,000 ton. Enligt legodriftsavtalet förutsattes en mindre del av malmen skola utbrytas under tiden till utgången av år 1943. Legodriftsavtalet avsåg för Adakutmålen vidkommande, att malm från nämnda utmål skulle fraktas med lastautomobil till Kristineberg för att anrikas i bolagets anrikningsverk därstädes, åtminstone till dess efter närmare utredning ett anrikningsverk eventuellt kunde komma att uppföras vid Adak.

För utförande av anläggningar för malmbrytningen samt för anskaffande av vissa maskiner m. m. föreslog Kungl. Maj:t i förenämnda proposition 1940 års urtima riksdag att till Anläggningar för utnyttjande av vissa staten tillhöriga malmfyndigheter m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Berörda proposition bifölls av riksdagen (r. skr. nr 96). Den 24 januari och den 9 april 1941 meddelade Kungl. Maj:t beslut angående användningen av anslaget. Av anslaget avsågos till anläggningar och anskaffningar vid Adak 300,000 kronor samt till komplettering av bolagets anrikningsverk vid Kristineberg för att möjliggöra anrikning jämväl av malmen från Rävliiden och Adak 98,000 kronor, utgörande kronans andel i kostnaderna härför enligt legodriftsavtalet.

I skrivelse den 29 januari 1942 har *kommerskollegium* i anslutning till verkställd utredning angående uppförande av ett anrikningsverk vid Adak hemställt om anvisande av 3,500,000 kronor för utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar därstädes.

I sin skrivelse, framhåller kollegium, att kollegium, med hänsyn till att det uppdrag att överväga riktlinjerna för igångsättande av gruvdrift beträffande kronans malmförekomster i Västerbottens län, som lämnats 1938 års gruv-sakkunniga, ännu icke slutförts, i viss mån tvekat om lämpligheten av att nu framlägga förslag om utbyggnad av ifrågavarande anläggningar. Det nuvarande ansträngda läget i avseende på tillgodoseendet av landets kopparförsörjning nödvändiggjorde emellertid enligt kollegii mening, att frågan nu upptoges till prövning, så att icke ett längre uppehåll i kopparmalmsleveranserna från Adak inträdde, sedan den nu under brytning varande dagmalmen tillgodogjorts.

En omständighet, som aktualiserat frågan om uppförande av ett anrikningsverk vid Adak tidigare än från början beräknats, vore vidare den förändring på transportväsendets område, som nuvarande krisläge medfört. Sålunda torde med hänsyn till svårigheten att erhålla nödiga transportmedel och de väsentligt ökade kostnaderna för landsvägstransporter Adak—Kristineberg förutsättningarna för lönsamheten av ett anrikningsförfarande vid Adak blivit åtskilligt gynnsammare än tidigare i jämförelse med anrikning i Kristinebergverket.

Kostnaden för malmtransporterna under år 1941 från Adak till Kristineberg hade uppgått till cirka 10 kronor 50 öre per ton, varav omedelbart torde framgå, att — även om anrikningsförfarandet i det större verket vid

Kristineberg borde beräknas bli något lägre än i ett mindre verk vid Adak — åtgärder så snart som möjligt borde vidtagas för att uppföra ett anrikningsverk vid Adak. Därtill komme, att fortsatta undersökningar ansåges hava påvisat ytterligare malmkvantiteter i trakten, och, då malmen fortsatte utöver hittills undersökta områden, samt antydningar till något förhöjd kopparhalt visat sig, man nu kunde räkna med en större malmkvantitet som underlag för ett anrikningsverk än tidigare.

Kollegium ansåge det vara konstaterat, att malmtillgången vid Adak vore tillräckligt stor för att uppförandet av ett anrikningsverk därstädes med en avverkningsförmåga av 50,000 ton rågods per år skulle kunna tillrättas. Med tanke på de ännu ofullständigt undersökta fyndigheterna i omgivningen borde verket enligt kollegii mening planeras så, att dess kapacitet kunde fördubblas utan allt för stora kostnader.

Enligt en, på anmodan av kommerskollegium, av Bolidens Gruvaktiebolag uppgjord beräkning skulle en utbyggnad av anläggningarna i Adak i nämnd omfattning på sätt närmare framgå av kollegii framställning draga en kostnad av 3,415,000 kronor, varav 415,000 kronor till industriella anläggningar, 345,000 kronor till bostäder, 950,000 kronor till maskiner och inventarier, 209,000 kronor till tillredningar i dagen, 642,000 kronor till tillredningar under jord, 365,000 kronor till ofördelade kostnader under byggnadstiden och 439,000 kronor till utjämning och oförutsett, utgörande 15 procent av i det föregående nämnda belopp, samt 50,000 kronor till utökning av bolaget tillhöriga centrala anläggningar i Boliden, utgörande statens andel i kostnaderna härför enligt legodriftsavtalet. Kostnadsberäkningen vore, framhåller kollegium, icke grundad på någon i detalj utformad plan eller uppgjorda ritningar men torde dock få anses giva en tämligen fullständig uppgift om de belopp, som erfordrades för att Adakgruvan skulle kunna iordningställas för drift på längre sikt. Med hänsyn till de talrika osäkra faktorerna torde beloppet emellertid böra avrundas uppåt till åtminstone 3,500,000 kronor, varav 500,000 kronor torde böra vara tillgängliga innevarande budgetår. Tiden för anläggningarnas och tillredningarnas utförande hade beräknats till två år under förutsättning av tillfredsställande tider för maskinleveranserna.

Över kommerskollegii framställning hava utlåtanden avgivits av *Sveriges geologiska undersökning* den 14, av *statens industrikommission* den 18 samt av *1938 års gruvsak-kunniga* den 19 februari 1942. Såväl myndigheterna som de sakkunniga tillstyrka framställningen.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår att det mellan kronan och Bolidens Gruvaktiebolag ingångna legodriftsavtalet för Adakutmålen vidkommande förutsätter allenast en jämförelsevis mindre produktion malm under två år. Brytningen avser endast uttagande av den närmast dagen befintliga malmen, varför anordningarna för brytningen utförts mycket enkla och endast med tanke på denna brytning. Anrikningen av den brutna malmen sker i bolagets anrikningsverk vid Kristineberg, dit rågodset fraktas med lastautomobil.

Vid den tidigare behandlingen av spörsmålet om säkerställande av landets kopparförsörjning ansågs frågan om uppförande av ett anrikningsverk vid Adak böra upptagas till prövning först i ett senare sammanhang. Den förändring på transportväsendets område, som nuvarande krisläge medfört, och det ansträngda läget i fråga om kopparförsörjningen ha emellertid aktualiserat denna fråga tidigare än beräknat. Av industrikommissionens utlåtande framgår att genom en utbyggnad av Adak den årliga koppartillgången skulle ökas såväl direkt som indirekt.

Enligt industrikommissionens beräkningar skulle kostnaderna för ett anrikningsförfarande vid Adak under angivna förutsättningar kunna beräknas utgöra 11 kronor 37 öre per ton rågods, inklusive kapitalkostnad och kostnad för viss transport av sligen. Nuvarande transport- och rena driftskostnader för anrikningen vid Kristineberg synas kunna beräknas till omkring 16 kronor 50 öre per ton rågods. Såsom industrikommissionen anför, skulle kostnaden för ett anrikningsförfarande vid Adak ytterligare minskas för det fall, att även annan tillgänglig malm anrikas vid Adak. Den minskning av anrikningskostnaderna, som vinnes genom att förlägga anrikningsförfarandet till Adak, hänför sig helt till transportkostnaderna, medan driftskostnaden beräknats bli något ökad.

Under nuvarande förhållanden skulle sålunda anrikning vid Adak bli ekonomiskt gynnsam. Hur det ekonomiska utfallet av driften vid Adak kan komma att ställa sig, när tillförseln av koppar utifrån ånyo blir fri, kan för närvarande svårigen bedömas. I betraktande av den utomordentliga betydelsen av att kopparförsörjningen under rådande förhållanden såvitt möjligt hålles uppe, torde dock ovissheten beträffande de framtida ekonomiska konsekvenserna icke få tillmätas avgörande betydelse.

Jag delar således den uppfattningen, som kommit till uttryck hos de i ärendet hörda myndigheterna, att en utbyggnad av anläggningarna vid Adak bör komma till stånd på sätt kommerskollegium föreslagit. Mot de preliminära kostnadsberäkningarna, slutande å ett avrundat belopp av 3,500,000 kronor, synes ej vara något att erinra. Med hänsyn till angelägenheten av att utbyggnaden snarast möjligt påbörjas, torde, såsom kommerskollegium föreslagit, 500,000 kronor av det föreslagna beloppet böra upptagas å tilläggsstat till den löpande riksstaten och återstoden upptagas på riksstaten för nästa budgetår.

Utskottet.

Utskottet finner i likhet med departementschefen försörjningsläget med avseende å koppar och de av svårigheterna på transportväsendets område betingade höga kostnaderna för en anrikning vid Kristineberg av den vid Adak brutna malmen tala för, att en utbyggnad av Adakanläggningarna bör komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med kommerskollegii förslag. Utskottet, som ej funnit anledning till erinran mot de för utbyggnaden beräknade kostnaderna, får alltså hemställa,

att riksdagen må till *Utbyggnad av staten tillhöriga gruv-anläggningar i Malå socken m. m.* under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket,

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor,

b) för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Stockholm den 12 maj 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 108.